

‘ALLEN PARAAT IN STEUN WETTIG GEZAG’

HET NATIONAAL INSTITUUT STEUN WETTIG GEZAG

De eerste jaren na afloop van de Tweede Wereldoorlog waren een roerige tijd. Niet alleen had Nederland te maken met een gewapend conflict in Azië over het behoud van de kolonie Nederlands-Indië, maar vanaf 1947 namen ook in Europa de onderlinge spanningen tussen de overwinnaars van Duitsland snel toe. De Koude Oorlog stond op het punt van uitbarsten.

Defilé van Steun Wettig Gezag
op de Dam 1952

TEKST: MAJOOR FRED WARMER, DRS. WIM DE NATRIS FOTO'S: NIMH, NMM, ARCHIEF KNR

Nederland had zelf ook problemen. Het kabinet-Beel kreeg te maken met een aanbod van verschillende weerbaarheids- en verzetsorganisaties die het land tegen vijanden wilden beschermen. De uitweg werd gevonden in de oprichting in 1948 van een Nationaal Instituut Steun Wettig Gezag (NISWG) waarin het initiatief van de particuliere organisaties kon worden gekanaliseerd.

De spanningen waren een echo van de chaotische situatie zoals die ook direct na afloop van de Eerste Wereldoorlog had bestaan. In 1919 werd toen een Nationale Landstorm Commissie (NLC) opgericht die de voorlichting en werving verzorgde van de Bijzondere Vrijwillige Landstorm en de Vrijwillige Burgerwachten. Het motto 'Steun Wettig Gezag' van deze organisaties werd zelfs in de naam van de nieuwe koepelorganisatie opgenomen.

Oprichting

In 1947 werd in overleg met de Ministerraad een beroep gedaan op ir. J.B.G.M. Ridder de van der Schueren, Commissaris van de Koningin in Overijssel en in de periode 1945-1946 militair

commissaris in Noord-Brabant en souchef Militair Gezag. Deze stelde een commissie samen om de verschillende weerbaarheidsorganisaties op te laten gaan in één koepelorganisatie. De communistische coup in Tsjecho-Slowakije in februari 1948 vormde uiteindelijk de directe aanleiding voor de oprichting van het NISWG. Dat fungeerde als overkoepelend orgaan voor de vier nieuwe vrijwillige reservediensten die vervolgens werden opgericht. Naast de Nationale Reserve waren dat de Reserve Rijkspolitie, de Reserve Gemeentepolitie en de Reserve Grensbewaking, later Reserve Marechaussee. In 1953 ging de laatste in de Nationale Reserve op. Ook werd een Korps Luchtwachtdienst opgericht.

In de breed samengestelde koepel werkten de vooroorlogse Bijzondere Vrijwillige Landstorm en Volksweerbaarheid samen met organisaties uit het voormalige verzet. De visie van de oprichters was om vanuit de samenleving een burgerweerbareid te vormen tegen het rode gevaar. Die visie werd niet overal in regeringskringen gewaardeerd en aanvankelijk zag

de overheid dan ook niets in het NISWG. Men was bang dat particuliere weerbaarheidsorganisaties en voormalige verzetsorganisaties, die in 1945 na afloop van WOII waren ontwapend, opnieuw tot leven zouden komen en mogelijk zelf een bedreiging zouden worden voor het wettig gezag.

Het 'rode gevaar'

Maar de reservediensten kregen dat jaar steun uit de regering. Op 3 mei 1948 kondigde de katholieke minister van Binnenlandse Zaken Piet Witteman via de radio aan dat de regering zich genoodzaakt zag maatregelen te nemen ter versterking van het gezagsapparaat om de grondwettige regeringsvorm tegen aanvallen en aanslagen van buitenaf en van binnenuit te beschermen. Aanleiding was het vastlopen van de besprekingen tussen Verenigde Staten, Groot-Brittannië, Frankrijk en de Sovjet-Unie, de overwinnaars van de Tweede Wereldoorlog, over de toekomst van Duitsland. In juni zouden die spanningen uitmonden in een blokkade door de Sovjet-Unie van de westelijke bezettingszone van Berlijn die bijna elf maanden zou duren. Langzaam maar zeker ontstond in Europa het communistische Oostblok, zoals we dat tot en met de jaren tachtig hebben gekend.

De minister waarschuwde ook voor een binnenlands gevaar. De vrees was dat een 'vijfde colonne' in Nederland het wettig gezag of de

militaire weerstand zou kunnen ondermijnen. Witteman doelde op de Communistische Partij Nederland (CPN) die als een revolutionair gevaar werd gezien. De CPN bezette op dat moment tien procent van de zetels in de Tweede Kamer, een record. Dit alles speelde tegen de achtergrond van de Tweede Kamerverkiezingen van 7 juli 1948. Die waren nodig vanwege de aanstaande en maatschappelijk zeer gevoelige soevereiniteitsoverdracht aan Indonesië en de daarmee samenhangende herziening van de Grondwet.

Voorlichting en werving

De overheid adviseerde en de onderlinge band van de vrijwilligers verstevigden en hun sociale belangen behartigden, dat waren taken van het NISWG. De voornaamste taak van het NISWG was echter voorlichting en werving van vrijwilligers, met name voor de Nationale Reserve, net zoals de NLC dat voor de Tweede Oorlog had gedaan voor de Bijzondere Vrijwillige Landstorm en de Vrijwillige Burgerwachten. De relatie tussen het NISWG en de regering was echter onduidelijk. Ook stelde de regering maar weinig geld beschikbaar.

Werving van vrijwilligers startte eind 1948. Maar in 1950 verkeerde het NISWG al in een diepe crisis, door interne verdeeldheid en conflicten. Ook de inspanningen van het NISWG om Nederlandse

Oorlogsoefeningen van de Nationale Reserve en Steun Wettig Gezag: arrestatie infiltranten 1952

burgers als vrijwilliger te werven, hadden weinig succes. De koepelorganisatie is uiteindelijk in de loop van 1958 opgeheven.

Een jaar eerder – in 1957 – dreigde de Nationale Reserve, vanwege zijn grote omvang de pijler onder het bestaan van het NISWG, om bezuinigingsredenen zelfs te worden opgeheven door minister van Oorlog Kees Staf. Onder parlementaire druk werd echter besloten de Nationale Reserve niet op te heffen, maar te reorganiseren en af te slanken. Bij deze doorstart nam de Nationale Reserve ook de voorlichtings- en wervingstaak van het NISWG over.

Korpstraditie

Dat betekende het einde van de ondersteuning van de Nationale Reserve en de andere reservediensten vanuit het maatschappelijk middenveld. De antirevolutionaire BVL en de plaatselijke Vrijwillige Burgerwachten waren samen met de Vrijwillige Landstorm door de Duitse bezetter al in 1940 opgeheven. Met de opheffing van het NISWG kwam een definitief einde aan een situatie zoals die sinds 1919 had bestaan.

Het Korps Nationale Reserve is de voortzetting van de vooroorlogse Vrijwillige Landstorm. Met een beetje goede wil, zou je kunnen stellen dat het Korps ook de traditie van de NLC en het NISWG voortzet. Het NISWG is onbekend en vergeten. De Nationale Landstorm Commissie leeft voort in een stichting die er slechts in haar naam naar verwijst. Deze Stichting De Nationale Landstorm Commissie beheert de fondsen die de oude NLC heeft nagelaten en ondersteunt tot op de dag van vandaag genereus ons Korps.

